

זהר חדש

פרשת ויצא

מדרש הנעלם

א) ויצא יעקב. א א א ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי, אע"ג דנהורא עמיה שרי, ידע מה בחשוכא. והיינו דכתיב, ב א אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. ב ומי אר"י הכי, והא אמרן דהא חכמתא הוה בסמיכותא דקראי, בכל מה דאיתמר, והאידינא פשיטותא דקרא צריכנא, דאברהם הוה, ויצחק הוה, ויעקב הוה. א"ל אע"ג ג דהוה. חכמתא דקראי אסתכלנא למנדע.

מאמר מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות

ב) רבי יצחק פתח, ג מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו'. מאי משמע. א"ר יהודה

חלופי גרסאות

מסורת הזהר

א בדפו"י כתבו כאן חסר תחלת הענין. ב ג"א ל"ג ומי (קראקא). ג ג"א דהא (קראקא).

א (דניאל ב) בא כג צ"ו ת"ז תכ"א צ"ס ז"ח כו
ב (ירמיה כג) נח סט צ"ג ת"ז תס"א צד.
ח טס"ט קיד. ג (תהלים טו) וירא ט צ"ד.

מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות

הסולם

מאמר

מדרש הנעלם

שאברהם היה ויצחק היה ויעקב היה. א"ל, אע"פ שהיו, אברהם יצחק ויעקב בפשיטות, עכ"ז חכמת הכתובים הסתכלתי לדעת, כלומר, שיש להסתכל ולדעת גם החכמה הרמוזה בכתובים.

א) ויצא יעקב. ידע וכו': חסר תחילת הענין. ויצא יעקב, היינו שכתוב, ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא, שאירושו, אע"פ שאור שרוי עמו, הוא יודע מה שהוא בחשך. והיינו שכתוב, אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. ומי אר"י כך. והרי אמרנו שחכמה יש בסמיכות הכתובים, בכל מה שנאמר, ועתה אנו צריכים לפשט הכתוב,

ב) רבי יצחק פתח וכו': רי"פ, מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך. הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו'. מה פירושו. אר"י ב"ר יוסי, אלו עשרה

(דפו"י דף כ"ז טור ב')

בר רבי יוסי, אלין עשרה, אינון כנגד עשרת הדברות, שעתידין בניו של יעקב, לקיים במקום ההוא.

(ג) א"ר יוסי, והא חד סר אינון. א"ל, ה) לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, חד מלה אינון. דכל המרגל בחברו, מיד עשה עמו רעה. לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה. ו וכי מאן שויא לאלין, כנגד עשרת הדברות. (ד) אמר רבי, כלהו עשרת הדברות. משתמע מינייהו. הולך ה) תמים, כנגד אנכי ה' אלהיך. מלמד שצריך אדם לקבל עליו ו אימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, משמע דכתיב אנכי ה' אלהיך סתם. *) כתיב הכא הולך תמים, וכתיב התם (י) תמים תהיה עם ה' אלהיך. ואין לך רשות להרהר על מה שלא הורשית.

(ה) ופועל צדק, כנגד לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם. מכאן א"ר יהודה, אין לך דבר עומד כנגד חילול ה'. מנ"ל. ממסית. דכתיב (י) ידך תהיה בו בראשונה להמיתו. למה. כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך. ואי קטיל ליה, נקרא צדיק, ז מקנא, ופועל צדק, וזהו ופועל צדק. (ו) ודובר אמת בלבבו, כנגד לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. א"ר יהודה, לית אינון כסדרן, ואע"ג דלית אינון כסדרן, לית לן בה. לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה, כנגד לא תענה ברעך עד שקר. וחרפה לא נשא על

חלופי גרסאות

מסורת הזהר

(ה) (שם). (ו) (דברים יח) וישלח יב צ"ח. (ז) (שם יג). ד ג"א ומי שוי זה (חינציא) ג"א וכי מאין שויה (קראקא). ה ג"א מוסיף תמים ופועל צדק (קראקא). ו נוסח אחר לא גרסינן. אימת (קראקא). ז נוסח אחר לא גרסינן מקנא ופועל צדק (קראקא).

מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות

הסולם

מאמר

להרהר על מה שלא הורשית. שזה, כמו אנכי ה' אלקיך.

(ה) ופועל צדק כנגד וכו': והכתוב, ופועל צדק, הוא כנגד, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם. מכאן א"ר יהודה, אין לך דבר עומד כנגד חילול ה'. מאין לנו. ממסית. שכתוב, ידך תהיה בו בראשונה להמיתו. למה. כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך. ואם הרג אותו נקרא צדיק, מקנא, ופועל צדק. וזהו ופועל צדק.

(ו) ודובר אמת בלבבו: הוא, כנגד לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא. א"ר יהודה, הדברים שבכאן אינם כתובים במזמור על סדר עשרת הדברות, ואע"פ שאינם כסדר אין לנו בה. כלומר, שאין זה מענה כלום. כי לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה הוא, כנגד לא תענה ברעך עד שקר. וחרפה לא נשא על קרובו, הוא כנגד מחלל שבתות בגלוי

עשרה דברים הנזכרים במזמור הזה, הם כנגד עשרת הדברות, שבניו של יעקב עתידים לקיים במקום ההוא, בהר קדשו.

(ג) א"ר יוסי והא וכו': אר"י, והרי הם אחד עשר דברים. א"ל, לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, הם דבר אחד, שכל המרגל בחברו, מיד עושה עמו רעה, וע"כ לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה. שואל, וכי מה עושים אלו עשרת הדברים, שיהיו כנגד עשרת הדברות.

(ד) אמר רבי, פלחו וכו': א"ר, כל עשרת הדברות נשמעים מהם. הולך תמים, הוא כנגד, אנכי ה' אלקיך. מלמד, שצריך האדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג. שזה משמע משכתוב, אנכי ה' אלקיך סתם. כתוב כאן הולך תמים, וכתוב שם, תמים תהיה עם ה' אלקיך. ללמד שאין לך רשות (דברי דף כ"ז טור ב' י' טור ג')

קרובו, כנגד מחלל שבתות בפרהסיא. ר' יוסי אומר, כנגד לא תגנוב. דכתיב, (ח) אם זרחה השמש עליו.

(ז) נבזה בעיניו נמאס, כנגד לא תרצח. מאן דאיהו נבזה בעיניו, לא יעביד קטטה דיקטול, ולא יקטלוניה.

(ח) ואת יראי ה' יכבד, כנגד כבד את אביך ואת אמך. א"ר יוסי, על הכל חייב אדם לכבד אביו ואמו, יצא מכלל זה, אם יאמרו לו לעבור על דברי תורה, או לעבוד ע"ז, שאינו חייב לכבדם. הה"ד ואת יראי ה' יכבד.

(ט) נשבע להרע ולא ימיר, כנגד לא תנאף. דהא אם יצרו בעי לשלטאה עליה, יטיל שבועה על יצרו, כבועז. דאמר (י) חי ה' שכבי עד הבקר.

(י) כספו לא נתן בנשך, האי הוא כנגד לא תגנוב. ה דאי הוא לא אוזיף ברביתא, ודאי לא יזיל ויגנוב. ושוחד על נקי לא לקח, כנגד לא תחמוד.

(יא) א"ר יוסי בן קיסמא, כנגד אלו נאמר ביעקב עשרה אחרים, דכתיב (יב) ויפגע במקום, א'. וילן שם ב'. כי בא השמש ג'. ויקח מאבני המקום, ד'. וישם מראשותיו, ה'. וישכב במקום ההוא, ו'. ויחלום והנה סולם מוצב ארצה, ז'. וראשו מגיע השמימה, ח'. והנה מלאכי אלהים, ט'. עולים ויורדים בו, י'. הא עשרה.

(יב) ד"א ויפגע במקום, רבי בו פתח, (יג) אל תראני שאני שחרחורת ששופתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא

מסורת הזהר

חלופי גרסאות

ח נוסח אחר ודאי (דפוסים הראשונים).

(ח) (שמות כב). ט (תהלים טו). י (רות ג) לך קלב צ"ג תק"ח קה ט"א שמי"ג קי ט"ד שכ"ט קכ ט"א שלי"ז. כ (תהלים טו). ז (בראשית כח) ב"א קסו צ"ב. ח (שיר א) תזריע כא צ"כ.

מאמר

הסולם

מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות

שכבי עד הבוקר. שפירושו, שנשבע בה' שלא יגע בה.

(י) כספו לא נתן בנשך : זה הוא כנגד לא תגנוב. כי אם הוא אינו מלוה ברבית, ודאי שלא ילך ויגנוב. ושוחד על נקי לא לקח, הוא כנגד לא תחמוד.

(יא) א"ר יוסי בן קסמא וכו' : אד"י ב"ק, כנגד אלו עשרה דברים, נאמר ביעקב, עשרה אחרים. שכתוב, ויפגע במקום, הוא א'. וילן שם, הוא ב'. כי בא השמש, הוא ג'. ויקח מאבני המקום, הוא ד'. וישם מראשותיו, הוא ה'. וישכב במקום ההוא, הוא ו'. ויחלום והנה סולם מוצב ארצה, הוא ז'. וראשו מגיע השמימה, הוא ח'. והנה מלאכי אלקים, הוא ט'. עולים ויורדים בו, הוא עשרה.

(יב) ד"א ויפגע במקום וכו' : פירוש אחר. ויפגע במקום. רבי בו פתח, אל תראני שאני

בגלוי. רבי יוסי אומר, שהוא כנגד לא תגנוב. שכתוב, אם זרחה השמש עליו. דהיינו שהוא אביו, דמיס לו. ע"י פרש"י. שזהו וחרפה לא נשא על קרובו, שהוא אביו.

(ז) נבזה בעיניו נמאס : הוא כנגד לא תרצח. כי מי שהוא נבזה בעיניו אינו עושה מדיבה, שיהרוג אחרים, ולא שיהרגו אותו.

(ח) ואת יראי ה' יכבד : היא כנגד כבד את אביך ואת אמך. א"ר יוסי על הכל חייב אדם לכבד אביו ואמו, יצא מכלל זה, אם יאמרו לו לעבור על דברי תורה או לעבוד עבודה זרה, שאינו חייב לכבדם. ז"ש, ואת יראי ה' יכבד. דהיינו אם אביו ואמו הם ידאי ה', אז יכבדם.

(ט) נשבע להרע ולא ימיר : הוא כנגד לא תנאף. כי אם יצרו רוצה לשלוט עליה, יטיל שבועה על יצרו, כבועז, שאמר חי ה' (דפו"י דף כ"ז טו"ג)

נטרתי. הא אתחזר על יעקב, דשלטנא דיעקב בקדמיתא הוה שמשא, ואתחזר
ההוא שולטנא לעשו, ואתעבר מניה. ויעקב אמר, אל תראוני שאני שחרחורת,
דהא אתייהיבת ^ה לי שלטנא דסיהרא, דהיא אוכמא לעידנין וזמנין. ששופתני
השמש, ^ו כד אתעבר מני שלטנא דשמשא.

(ג) בני אמי נחרו ^ו בי, זהו עשו. דכתיב, ^ז וישטום עשו את יעקב. שמוני
נוטרה את הכרמים, דכתיב ^ח הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה. כרמי שלי
לא נטרתי, דכתיב ^ט ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי.

מאמר ויפגע במקום וגו'

(יד) ^א ויפגע במקום, רבי יצחק אמר, באיזה מקום פגע, במקום שעתידי
לעמוד בית המקדש, והתפלל שם. רבי יהודה אומר, היום היה גדול, ורצה
להלוך ולא יכיל.

(טו) א"ר יוסי, התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני קונו, על
דאתעבר מניה ההוא שולטנא דשמשא, הה"ד וילן שם. כד"א ^ב וילונו העם
על משה, לשון תרעומות. ולמה. מפני כי בא השמש, דאתעבר מניה ואתייהיבת
לעשו.

(טז) מה עשה יעקב, התחיל בוכה. מיד ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו,
כדי לצער נפשו. כיוצא בדבר ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה.

חלופי גרסאות

מסורת הזהר

(ג) (בראשית כז) אמור ^א אות רב ת"ז תסיט קיח : ^ב נ"א ל"ג לי (קראקא). ^ג נ"א מוסיף דאי כד (קראקא).
(ד) (שם לא). (ה) (שם ל) ויצא קיט צ"ו. (ו) (שם כח)
לעיל אות יא צ"ל. (ז) (שמות טו).
כ נ"א מוסיף בי שמוני נוטרה את הכרמים (דפוסים
הראשונים).

ויפגע במקום וגו'

הסולם

מאמר

(יד) ויפגע במקום רבי וכו' : ויפגע
במקום. רבי יצחק אמר, באיזה מקום פגע.
היינו במקום שעתידי לעמוד בית המקדש,
והתפלל שם. רבי יהודה אומר, היום היה
גדול, ורצה ללכת עוד, ולא היה יכול.

שאני שחרחורת ששופתני השמש בני אמי
נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי
לא נטרתי. מקרא זה סובב על יעקב. כי
ממשלת יעקב היתה בתחילה, השמש. וניתנה
ממשלה ההיא לעשו, ועברה מיעקב. ויעקב
אמר, אל תראני שאני שחרחורת, כי ניתנה
לי ממשלת הלכנה, שהיא שחרורה לעתים
וזמנים. ששופתני השמש, היינו כי נעבר ממני
ממשלת השמש.

(טו) א"ר יוסי התפלל וכו' : אר"י,
התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני
קונו על שנעברה ממנו ממשלת השמש. ז"ש,
וילן שם. שפירושו כמו שאתה אומר, וילונו
העם על משה, דהיינו לשון תרעומות. ולמה.
הוא מפני כי בא השמש, שפירושו, שנעברה
ממנו השמש וניתנה לעשו.

(ג) בני אמי נחרו בי : זה עשו, שהיה
בן אמו. שכתוב, וישטום עשו את יעקב. שמוני
נוטרה את הכרמים, היינו שהייתי אצל לבן,
שכתוב, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה.
כרמי שלי לא נטרתי, שכתוב, ועתה מתי
אעשה גם אנכי לביתי.

(טז) מה עשה יעקב וכו' : מה עשה
יעקב. התחיל בוכה. מיד, ויקח מאבני המקום
וישם מראשותיו. כדי לצער נפשו. כיוצא
בד-ר

(יז) ויקח מאבני המקום, א"ר יוסי אבן אחת * ממש היתה. משמע דכתיב מאבני, ולא אבני. כד"א מבנות הכנעני, ולא אמר אלא אחת. הה"ד, ^ק אשר לא תקח אשה לבני, מבנות הכנעני, אחת מהן.

מאמר מקל לבנה לח לוז וערמון

(יח) פתח ההוא יודאי ואמר, ^ה ויקח לו יעקב מקל לבנה לח לוז וערמון. ויקח לו לגרמיה, ולתקוניה. מקל לבנה, דא רזא דוא"ו דשמא קדישא, דאקרי תפארת. דאיהו אחיד בה. ואיהו כגוונא דמקל. לבנה, ^מ בן נ להאי עילאה סתימאה. לח, מסטרא דמיא דאקרון חסד. ולוז, מסטרא ^ס דאש דאיברי גבורה. וערמון, מסטרא ^ע דגרמיה וחולקיה. כללא דכל גוונין. דהא יעקב חכימא הוה בערמימותא.

(יט) ויפצל בהם פצלות לבנות. בהם, בו הול"ל, דהא ^פ מקל חד הוה. מאי בהם, בכל אינון ז' דרגין, דרמיזין בקרא, ^ש דלך ה' הגדולה והגבורה. אשלים לון באינון ^צ קילופין חורין, דקליף בהו סטרא דאש, ואסחר לון לסטרא דמים. הה"ד מחשוף הלבן אשר על המקלות.

חלופי גרסאות

מסורת הוהר

^ל נ"א ל"ג מבנות הכנעני (קראקא). ^מ נ"א כן (דפוסים הראשונים). ^נ נ"א להאי (דפוסים הראשונים). ^ס נ"א דינק לאש (קראקא) נ"א דיצחק לאש (וינציא). ^ע נ"א דגרמה (קראקא). ^פ נוסח אחד מכל (וינציא). ^צ נוסח אחד לא גרסינן קילופין חורין (קראקא).
^ק (בראשית כד) חיי שרה סו צ"ב. ^ר (בראשית ל) ויצא קכב צ"ב. ^ש (דה"א כט) ב"א רעה צ"ב.

מקל לבנה לח לוז וערמון

הסולם

מאמר

לבנה, שהוא בן לעליונה הסתומה. שהיא בינה, הנקראת לבנה. לח, מצד המים שנקראים חסד. ולוז, מצד האש שנקרא גבורה. כי לוז הוא מלשון נלוז (משלי ג' ל"ב) שפירושו סטיה מדרך הישר, המורה על אש הדינים שבשמאל. וערמון הוא מצד עצמו וחלקה. דהיינו תפארת, הכולל כל הגוונים. וכן ערמון כולל כל הצבעים. ועוד שערמון הוא לשון ערמה, וע"כ רומז על יעקב, כי יעקב חכם היה בערמה.

(יט) ויפצל בהם פצלות לבנות : שואל, כתוב בהם, בו, היה צריך לומר, כי מקל אחד היה, ומשיב, מהו, בהם, היינו בכל אלו ז' מדרגות הרמוזות בכתוב, לך ה' הגדולה והגבורה יגו' שהשלימים באלו פצלות לבנות שפיצל בהם צד האש, דהיינו השמאל והגבורה, וסיבב אותם עם צד המים, דהיינו הימין והחסד. ז"ש מחשוף הלבן אשר על המקלות. כי לבן הוא חסד.

ת"ח

כדבר, ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. שהיתה כדי לצער נפשו.

(יז) ויקח מאבני המקום וכו' : אר"י, אבן אחת ממש היתה. דהיינו שלא לקח אלא אבן אחת. זה משמע, שכתוב מאבני, ולא אבני, שאם היה לוקח יותר מאבן אחד היה צריך לומר אבני המקום. כש"א, מבנות הכנעני. ולא אמר אלא אחת, ז"ש, אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, דהיינו רק אחת מהן.

זהר חדש

מאמר מקל לבנה לח לוז וערמון

(יח) פתח ההוא יודאי וכו' : פתח אותו היהודי. ואמר, ויקח לו יעקב מקל לבנה לח לוז וערמון. ויקח לו, היינו לעצמו ולתקונו. מקל לבנה, זה סוד הו' של השם הקדוש, שנקרא תפארת, שיעקב אחוזו בה, והוא כעין המקל. כי צורתה של הו' היא כמו מקל.

(כ) ת"ח ז' מעלות ממקלות, רמיזין בהני קראי. ויקח לו יעקב מקל, חד. אשר על המקלות, תרין. הא תלת. ויצג את המקלות תרין, הא חמשה. יחמו הצאן אל המקלות, הא ז'.

(כא) ואינן רזא דז' קולות, ואינן רזא דכתיב, (ח) חצבה עמודיה שבעה. ואינן ז' יומי בראשית, דנהרין מראשית, דאיקרי חכמה. ואינן ז' סמכין, דאקים קביה עלייהו עלמא, וכולא ברזא דשמא קדישא.

(כב) ת"ח, כד הוה האי מקל בידו דיעקב שלימא, קרי ליה אורייתא מקל. וכד הוה בידייהו דמשה ואהרן, קרי ליה מטה. הה"ד (ט) ויקח משה את מטה האלהים בידו. ואהרן נמי אחיד ביה. מה בין האי להאי.

(כג) אלא רזא עילאה הוא, כד הוה בידי דיעקב, קרי ליה אורייתא מקל, מסטרא דקל, דהא יעקב קול איקרי, דכתיב (י) הקול קול יעקב. ובקול אחיד, דהא ר דרגיה הוא.

(כד) וכד הוה בידייהו דמשה ואהרן, דאינן אחידין בנצ"ח והר"ד, דאינן תרין סמכין, איקרי מטה, לישנא דסמכא. דהא ע"י (י) אסתמיך עלמא באורייתא, דנפיק מבין תרין ת למודי ה' ואתייהבא על ידיהו. ועל דאינן סמכין לעלמא

מסורת הזהר

חלופי גרסאות

(ח) (משלי ט) לך נב ציב. (א) (שמות ד.) (ב) (בראשית (ק נ"א מקלות (וינציא). ר נ"א דרבא (קראקא). ש נ"א אסתמיך (קראקא). ת נ"א למודים ול"ג ה' (דסוסים הראשונים).

מאמר

הסולם

מקל לבנה לח לזו וערמון

(כג) אלא רזא עילאה וכו': ומשיב, אלא סוד עליון הוא. כשהיה בידו של יעקב קראה לו התורה מקל, מצד הקול, שהוא ת"ח הנקרא קול, כי יעקב נקרא קול. שהוא ת"ח. שכתוב הקול קול יעקב. ובקול הוא אחוז. כי הוא מדרגתו. וע"כ נקרא בו הת"ח מקל מלשון קול.

(כ) ת"ח ז' מעלות וכו': בוא וראה ז' מעלות ממקלות דמוזות באלו המקראות, ויקח לו יעקב מקל, א'. אשר על המקלות, שתים, וביחוד הם שלש מעלות. ויצג את המקלות, עוד שתים, הדי חמש. יחמו הצאן אל המקלות, עוד שתים וביחוד הן ז' מעלות. (כא) ואינן רזא דז' וכו': והם סוד ז' קולות, שבמזמור הבו לה' בני אליס. והם סוד הכתוב, חצבה עמודיה שבעה. והם ז' ימי בראשית, המאירים מראשית שהיא חכמה. והם ז' עמודים חג"ת נה"מ, שהקביה העמיד עליהם את העולם. והכל הוא בסוד השם הקדוש.

(כד) וכד הוה בידייהו וכו': וכשהיה בידיהם של משה ואהרן, שהם אחוזים בנצח והוד, שהם שני סומכים, שסומכים את הגוף שה"ס ת"ח, נקרא מטה, שהוא לשון סמיכה. כי על ידיהם נסמך העולם בתורה היוצאת מבין שני למודי ר'. שהם נצח והוד, וניתנה על ידיהם. ועל שהם סומכים העולם עם התורה היוצאת מבין נצח והוד, שהם אחוזים בהם ע"כ קראה לו מטה, ומי שאחז בתורה, היא סומכתו ומחזקתו על ירכיה שלא יטה לימין ושמאל. פירוש. שבחינת התורה שהיא ת"ח המאירה מבין חסד וגבורה, שהיא מדתו של יעקב, נקראת מקל, מלשון קול, ובחינת התורה

(כב) ת"ח כד הוה וכו': בוא וראה, כשהיה המקל בידו של יעקב איש תם, קראה לו התורה מקל. וכשהיה בידיהם של משה ואהרן קראה לו מטה. ד"ש, ויקח משה את מטה האלקים בידו. וגם אהרן היה אחוז בו. מה בין זה לזה. למה נקרא כאן מקל וכאן מטה.

באורייתא, דנפיק מבין נצ"ח והו"ד, דאחידן בהו. קרא ליה מטה. ומאן דאחיד באורייתא, סמכא ליה, ומחזקא ליה על ירכוי, דלא יסטי לימינא ושמאלא. (כה) זכאין אינון ישראל, דקב"ה יהיב להון אורייתא, לגלאה לון רזין א עילאין. מאן דאחיד באורייתא, סמכא ליה, ומחזקא ליה על ירכוי, דלא יסטי לימינא ולשמאלא. זכאין אינון ישראל, דקב"ה יהיב לון אורייתא, לגלאה לון רזין עילאין. עלייהו כתיב (ג) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום.

מדרש הנעלם

מאמר אבן שתייה

(כו) רבי זירא עאל קמי רבי אלעזר בן ערך, אשכחיה דהוה יתיב, ועיניו נבעין מיא, והוה מרחיש בשפוותיה ובכי, ב חזר לאחורוי רבי זירא. אמר לשמשיה, מאי האי דיתיב מר ובכי, אמר תרי זמני עיילינא לקרבא גבוי, ולא יכילנא. עד דהוה יתבי, חמון ליה דעאל לאדריה, עד דנחת, הוה קליה אזיל בביתא ובכי.

(כז) שמע דהוה אמר, אבנא אבנא, אבנא קדישא עילאה על כל עלמא, בקדושתא ג דמארך, זמיני בני עממיא לאתזלזלא בך, ד ולאותבא גולמי ה מסאבין עלך, לסאבא אתרך קדישא, וכל מסאבין יקרבוך בך, ווי לעלמא בההוא זמנא. (כח) נחת ויתיב בסולסלניה, * א"ר זירא לשמשיה, זיל ואימא ליה למר, אי איעול קמיה. עאל שמשיה, אמר הא רבי זירא הכא, לא אשגח ביה, ולא זקיף עינוהי.

מסורת הזהר

(ג) (דברים ד) כ"ב קו צ"א.

חלופי גרסאות

א נ"א ל"ג מן עלאין עד עלאין (קראקא). ב נ"א וחזר לאחורוי א"ר זירא (קראקא). ג נ"א ל"ג דמארך (קראקא). ד נוסח אחר ולאטאבא גלמי (קראקא). ה בדפוס קראקא חסר מן מסאבין עד מסאבין.

הסולם

מאמר

מה זה שאדוני יושב ובוכה. אמר. ב' פעמים נכנסתי לקרב אליו ולא יכולתי. בעוד שהיו יושבים, ראו אותו. את ר"א בן ערך. שנכנס לחדרו. ועד שירד משם היה קולו הולך בבית. ובכה.

(כז) שמע דהוה אמר וכו': שמע שהיה אומר. אבן אבן. אבן הקדושה העליונה על כל העולם בקדושת אדונך. ועתידים בני העמים לזלזל בך. ולהושיב עליך פגרים טמאים לטמא מקומך הקדוש. וכל הטומאות יקרבו אליך. אוי לעולם בזמן ההוא. גולמי היינו גופים שיצאו נשמתם מהם. מלשון. גלמי ראו עיניך (תהלים קל"ט ט"ז).

(כח) נחית ויתיב בסולסלניה וכו': ירד מחדרו וישב בכסאו. א"ר זירא למשרתו לך ואמור לו לאדוני, אם אבא לפניו. נכנס משרתו ואמר לו. הנה ר' זירא כאן. לא הביט עליו ולא נשא עיניו. סולסלניה, פירושו כסאו. מלשון כסא טרסקל ופלא.

לבתר

התורה שהיא ת"ת המאירה מבין נצח והוד. למטה מהחזה. נקראת מטה. על שם נצח והוד שהם סומכים את העולם. שהוא ז"א. (כה) זכאין אינון ישראל וכו': אשרי הם ישראל, שהקב"ה נתן להם התורה. לגלות להם סודות עליונים. מי שאוחז בתורה, התורה סומכתו ומחזקת אותו על ירכותיה. שהן נצח והוד. שלא יסור לימין ולשמאל, אלא בקו האמצעי, שה"ס התורה. אשרי הם ישראל שהקב"ה נתן להם התורה לגלות להם סודות עליונים. עליהם כתוב. ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

מאמר אבן שתייה

(כו) רבי זירא עאל וכו': ר"ז בא לפני ר' אלעזר בן ערך, מצאו שהיה יושב ועיניו נבעות מים, והיה מדובב בשפתיו. ובכה. חזר רבי זירא לאחוריו. אמר למשרתו.

341 (דפ"י דף כ"ז טור ד' י' דף כ"ח טור א')

(ט) לבתר אמר, רבי זירא ליעול, ואת ו תיב לבר. עאל ר' זירא, וארכין ברכוי, ויתיב קמיה. חמא ר' אלעזר, בטש ברגליה, אמר קום מהתם, ותיב כאררחך, קם ויתיב כאררחיה.

(ל) א"ר זירא, האי דמר דהוה בכי, מאי חזא. אמר, ארכבתא תבירא סגיאה דכל עלמא, חזינא ההוא אבנא יקירא קדישא, דמינה אשתיל עלמא. וההוא אבנא הוה, דשוי יעקב רישיה עלה.

(לא) וכי אבנא דמינה אשתיל כל עלמא, והוה רישיה משקעא ו בתהומא רבא, היך יכול יעקב ה לנענעה לה. אלא ההוא אבנא, זוייתה משקען בתהומא רבא, ורישיה ה אתמגוס בבי מקדשא, ועלה קדש קודשין, ושכינתא יקרא עילאה עלה. הה"ד, ה משם רועה אבן ישראל. ושמא קדישא דמלכא עילאה הוה גליף עלה.

(לב) כד אתא יעקב, קרא ההוא שמא קדישא, ונסבה מכאן, ושוייה בההוא אתר דקדש קדשין הוה תמן. אמר רבי זירא, אנא שמענא בשם ר' בו, דאמר רזא דמלה בהאי, ולא אדכרנא.

(לג) א"ר אלעזר, אי רבי זירא דעתי אחיס עלך. ודילמא האי מלה שמעת, וכך הוא ברירא דמלתא. דכתיב, ה ויקח מאבני המקום, ו אבן אחת מאבני

מסורת הזהר

חלופי גרסאות

(ד) (בראשית מט) ויצא קטב צ"א ח"ב רל. ח"ג רמג: ו ג"א יתיב (דפוסים הראשונים). ז בדפוס קראקא חסר תק"ח קי ט"א שט"ו. ה) (שם כח) ב"ב קלו צ"א. מן בתהומא עד בתהומא. ח ג"א לאנעא (וינציא). ט ג"א אתמניס (קראקא). י ג"א ר' זירא בשם ר' בו אמר אנא שמענא (וינציא) ג"א ר' זירא בשם ר' אמי אמר אנא שמענא (קראקא). כ ג"א ל"ג אבן (דפוסים הראשונים).

מאמר

הסולם

אבן שתיה

(ט) לבתר אמר, ר' זירא וכו': אח"כ אמר למשרתו, יכנס ר' זירא, ואתה תשב בחוץ. נכנס ר' זירא, וכרע על ברכיו, וישב לפניו כשהוא כורע על ברכיו, מחמת יראה. ראה ר' אלעזר, דחפו ברגלו. אמר, קום משם ושב כדרכך. קם וישב כדרכו.

(ל) א"ר זירא האי וכו': אמר זירא, זה שאדוני היה בוכה, מה ראה. אמר לו, ראיתי, שהחשוב של כל העולם הוא בשכר גדול. דהיינו אותה האבן היקרה והקדושה שממנה נשתל העולם שאיך אבן שתיה שנתבאר (בזהר פרשת נח אות רע"ג) ואותה האבן היא שיעקב שם ראשו עליה. ארכבתא פירושו החשוב והעליון על כל.

(לא) וכי אבנא דמינה וכו': שואל, וכי האבן שממנה נשתל כל העולם, שראשו היה (דפוסים דף כ"ח טור א) 342

המקום. מאיזה מקום. ממקום הידוע, שהוא מקום התהום, ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם. הה"ד, ^(א) אבנים שחקו מים.

(ד) ^(ז) האבן הזאת, היתה עיקר לכלם, והיתה עולה עד מקום שהיה שם בית המקדש. ויעקב לא היתה כוונתו על שום אחת מהן, אלא עליה, משום דרמיזא ליה רמיזא. מה היא ^(ח) הכל אשתיל מינה, כך יעקב כל עלמא אשתיל מניה. (ה) באותה שעה ויקח מאבני המקום, שהיא עיקר כל העולם, וישם מראשותיו, שם בלבו שהיא מראשותיו, דוגמת זה ^(ט) כזו. מיד וישכב במקום ההוא, כלומר, נתישבה דעתו באותו מקום.

(ו) וסימן ידוע לקח, אמר זו היא דוגמא שלי, ואם ^(י) לזו תהיה שום מעלה, בידוע ^(יא) שיהיה לי מעלה. ועל כך שם לבו עליה, ונדר נדר, דכתיב, ^(יב) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. כלומר, אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, מיד וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר המעשר. א"ר זירא, הא ודאי שמענא. (ז) א"ל, על האי אתקרי ^(יג) אבן ישראל. כלומר, נקראה ^(יד) כך על שמו, על שנתן לבו ועיניו עליה. והקב"ה עשה אותה בית עולמים, ושם היתה שכינתו. (ח) ועל דא בכינא, דחזינא דעל האי אבנא, זמינין לשואה סואבת עממיא, ופגרי מיתייא. מאן לא יבכי, ווי לעלמא, ווי לההוא זימנא, ווי לההוא דרא.

מסורת גזרה

חלופי גרסאות

(א) (איוב יד). (ז) (בראשית כח) נח צד ציה. (ח) (שם מט) לעיל אות לא צ"ד.
 ז נ"א והאבן (דפוסים הראשונים). מ נ"א דכל הבל אשתיל מניה (קראקא). נ נ"א כזה (דפוסים הראשונים).
 ט נ"א לאו (קראקא). ע נ"א שתהיה מעלה לי (ווינציא).
 ז"א שהוא מעלה לי (קראקא). פ נ"א כה (קראקא).

מאמר

הסולם

אבן שתיה

במקום ההוא. כלומר נתישבה דעתו באותו מקום.

(ו) וסימן ידוע לקח וכו': אמר זו היא הדמיון שלי, כלומר ששווה לי, ואם לזו תהיה איזו מעלה, בידוע שתהיה לי מעלה. ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר, שכתוב, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. כלומר, אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה תהיה בית אלקים, מיד, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר לתת המעשר. א"ר זירא, זהו ודאי מה ששמעתי.

(ז) אמר ליה על וכו': אמר לו, על זה היא נקראת אבן ישראל. כלומר, שנקראת כך על שמו, על שנתן לבו ועיניו עליה. והקב"ה עשה אותה בית עולמים, ושם היתה שכינתו.

(ח) ועל דא בכינא וכו': ועל זה אני בוכה, כי ראיתי, שעל אבן הזאת עתידים לשים טומאת העמים, ופגרי מתים. מי לא יבכה, או

שלקח אבן אחת מאבני המקום, מאיזה מקום היה, ומש"ב, מהמקום הידוע, שהוא מקום התהום, ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם. ז"ש, אבנים שחקו מים.

(ד) האבן הזאת היתה וכו': האבן הזאת היתה עיקר לכולם, והיתה עולה עד המקום שהיה שם בית המקדש. ויעקב, לא היתה כוונתו על שום אחת מהן, אלא עליה. על אבן שתיה, משום שרמזה לו רמז. מה היא הכל נשתל ממנה, כך יעקב כל העולם נשתל ממנו.

(ה) באותה שעה ויקח וכו': באותה שעה, ויקח מאבני המקום, את אבן שתיה, שהיא עיקר כל העולם, וישם מראשותיו, ששם בלבו, שהיא מראשותיו. כי זה דומה לזו. כי יעקב היה דומה למעלתה של האבן, כנ"ל. ומראשותיו, הוא לשון מעלה שלו. מיד וישכב

בכה כד בקדמיתא, אתנח ואשתיק. לבתר חזר ואמר, ווי לאינן דיהון זמינין בעלמא, כד ז יתער מלכא ר עילאה דעלמא.
 (ט) בכה רבי זירא, אמר מלאכא קדישא ידע דין, יאות הוא למבכי עלה. זכאין אתון צדיקיא, דאתון קדישין בעלמא דין, ובעלמא דאתי.

מאמר והנה סולם מוצב ארצה

(מ) פרשתא יח. (ט) ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו', עולים וירדים בו. רבי פתח בהאי קרא, (י) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. (ז) אמר רבי, כל הדברים יכלו, והתורה לא תכלה. ואין דבר חביב לפני הקב"ה, כמו התורה ולומדיה. דתנו, כל המתעסק בתורה בכל יום, יתחדשו לו סתרים של מעלה. והתורה אומרת לו, (ז) אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני. זהו יינה של * תורה. וזהו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. והם דברים העתידים להגלות לצדיקים לעתיד לבא.

(מא) קם רבי (ט) בו על רגליו ואמר, אי כך הוא, לא הוה ליה (ח) למימר, אלא יין המשומר בענביו מהר סיני, (א) מהו מששת ימי בראשית. א"ל, אינן עומקי סדרי בראשית, דלא איתגלו (ב) לבר נש, וזמינין צדיקיא למנדע לון, כגוונא דא ינדעון אינן דעסקו באורייתא תדיר.

מסורת הזוהר

חלופי גרסאות

(ט) (שם כח) ויצא בו צ"ה. (י) (שיר ד) נח קכב צ"ג ז"ח כח ט"ב שליט ט"ג שלא. (ז) (שם ח) פקודי רכז צ"א.
 ז נ"א אתער (קראקא). ר נ"א עלמא עלאה (קראקא).
 ר נ"א ל"ג אמר (קראקא). ש נ"א בא (ווינצ'יא). ת נ"א ל"ג למימר (קראקא). א נ"א ל"ג מהו מששת ימי ימי בראשית (קראקא). ב נ"א ל"ג לבר נש (קראקא).

מאמר

הסולם

הנה סולם מוצב ארצה

אוי לעולם, אוי לזמן ההוא, אוי לדור ההוא. בכה כבתחילה. נח ושתק. אח"כ חזר ואמר, אוי לאלו שיהיו נמצאים בעולם. כשיתעורר המלך העליון של העולם.

(ט) בכה ר' זירא וכו': בכה ר"ז. אמר אתה מלאך הקדוש יודע זה, דאוויה היא שיבכו עליה. אשריכם הצדיקים, שאתם קדושים בעולם הזה ובעולם הבא.

מאמר והנה סולם מוצב ארצה

(מא) קם רבי בו וכו': קם רבי בו על רגליו, ואמר, אם כך הוא שיין המשומר פירושן סודות התורה, היה לו לומר יין המשומר בענביו מהר סיני, מהו מששת ימי בראשית. אמר לו, אלו הם הסודות העמוקים של סדרי בראשית. שלא נגלו לאדם. ועתידים צדיקים לדעת אותם. כעין זה ידעו אלו העוסקים תמיד בתורה.

(מ) פרשתא י"ח. ויחלום והנה סולם וגו': רבי פתח במקרא הזה, כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. אמר רבי, כל הדברים (דסו"י דף כ"ח טור א' י) טור ב')

(מב) ג ותאנא, אמר רבי יהודה, רזא אורייתא לחכימין אתיהיבו, לאינן דאתעסיקו באורייתא תדיר. ותני רבי יהודה, כל מאן דהוא עסיק באורייתא כל צרכו, סלקין ליה לנשמתיה לעילא, כד איהו נאים בשינתיה, ואולפין ליה מעומקי תורה. ד ומינה דובבן ומרחשן שפוותיה ביממא, הה"ד ז דובב שפתי ישנים.

(מג) ה א"ר יצחק, כל המתעסק בתורה לשמה, כשהוא ישן בלילה, נשמתו עולה ו למעלה ומראין לה אותן הדברים העתידין להיות בעולם.

(מד) ו רבי יוסי הוה יתיב ועסיק באורייתא, אתא לגביה רבי אבא, א"ר יוסי : מארי דשמעתא אתא. קם קמיה, יתבו ואתעסקו באורייתא, עד דהוו יתבי, רמש ליליא, יתבו ואתעסקו בה, עד פלגות ליליא.

(מה) ז אדמיך רבי אבא, ורבי יוסי הוה יתיב, חמא לרבי אבא, דאנפוי מסמקי טפי, והוא חיך, וחמא נהורא רבא בביתא. א"ר יוסי, שמע מיניה דשכינתא הכא. ארכין עינוי, יתיב תמן. עד דהוה סליק שחרותא דצפרא, ח ונהורא הוה נהיר בביתא, עד דזקף עינוי, חמא צפרא ואתחשך ביתא.

(מו) ט איתער רבי אבא, ואנפוי הוו נהירין, ט ועינוי חייכין. אחיד ביה רבי יוסי, א"ר . אבא, אנא ידענא מה את בעי, חיך, רוין עלאין חמית, ובשעתא דאחיד נשמתא דילי מארי דאפייא, סליק לה כ לאדרין רברבין ועילאין.

(מז) ח וחמית נשמתהון דשאר צדיקיא ז דסלקי תמן, ואמר לון זכאין אתון

חלופי גרסאות

מסורת הוזהר

ג בדפוס קראקא חסר מן ותאני עד ותני. ד ג"א ומינה (קראקא). ה בדפוס קראקא חסר כל אות מ"ג ובמקומו כתוב כאן מה שנדפס סה מן אמצע אות ע"כ ועוד הארץ עד סוף אות ע"ה. ו ג"א ל"ג למעלה (חינצ'א). ז ג"א מוסיף הא מארי (קראקא). ח ג"א ל"ג מן ונהורא עד ואתחשך (קראקא). ט ג"א ל"ג ועינוי (קראקא). י גוסס אחר זירא (קראקא). כ גוסס אחר לאגרין (קראקא). ל גוסס אחר דסליק (קראקא).

ז (שם ז) תרומה נב צ"ו.

והנה סולם מוצב ארצה

הסולם

מאמר

(מב) ז ותאנא א"ר יהודה וכו' : ולמדנו, אריי, סודות התורה נתנו לחכמים, לאותם שעוסקים תמיד בתורה. ושנה ר' יהודה, כל מי שעוסק בתורה כל צרכו, מעלים את נשמתו למעלה בעת שישן בשנתו, ומלמדים אותו מעומקי התורה, וממנה דובבים ורוחשים שפתיו ביום. ז"ש, דובב שפתי ישנים.

(מג) ח א"ר יצחק כל וכו' : אריי, כל העוסק בתורה לשמה, בלילה כשהוא ישן, נשמתו עולה למעלה, ומראים לה אותם הדברים העתידיים להיות בעולם.

(מד) ט רבי יוסי הוה יתיב וכו' : ד"י, היה יושב ועוסק בתורה, בא אליו ר' אבא. א"ר יוסי בעל ההלכה בא קם לפניו. ישבו ועסקו בתורה. בעוד שהיו יושבים, החשיך הלילה. ישבו ועסקו בתורה עד חצות הלילה.

(מה) י איתער ר' אבא וכו' : נעור ר' אבא, ופניו היו מאירים, ועינוי צוחקות. אחז בו ר' יוסי. א"ר אבא, אני יודע מה שאתה רוצה. חיך, סודות עליונים דאיתי. ובשעה שמתטורן שר הפנים אחז בנשמה שלי העלה אותה לחדרים גדולים ועליונים.

(מז) ח וחמית נשמתהון דשאר וכו' : וראיתי נשמות שאר הצדיקים עולים שמה ושד

(מב) ז ותאנא א"ר יהודה וכו' : ולמדנו, אריי, סודות התורה נתנו לחכמים, לאותם שעוסקים תמיד בתורה. ושנה ר' יהודה, כל מי שעוסק בתורה כל צרכו, מעלים את נשמתו למעלה בעת שישן בשנתו, ומלמדים אותו מעומקי התורה, וממנה דובבים ורוחשים שפתיו ביום. ז"ש, דובב שפתי ישנים.

(מג) ח א"ר יצחק כל וכו' : אריי, כל העוסק בתורה לשמה, בלילה כשהוא ישן, נשמתו עולה למעלה, ומראים לה אותם הדברים העתידיים להיות בעולם.

(מד) ט רבי יוסי הוה יתיב וכו' : ד"י, היה יושב ועוסק בתורה, בא אליו ר' אבא. א"ר יוסי בעל ההלכה בא קם לפניו. ישבו ועסקו בתורה. בעוד שהיו יושבים, החשיך הלילה. ישבו ועסקו בתורה עד חצות הלילה.

צדיקיא, דבגיניכון אנא אתבני בבניינא קדושא, דשמא יקרא, לאענאה לחילוי דמלכא עילאה. וחמית אורייתי, דהוה מנחא תמן תלי תלים כמגדלא רבא. ובגיני כך חדינא בחולקי, וחייכין n עינאי.

מח) א"ר יצחק, אל תתמה על הא דרבי אבא, דהא קרא אסהיד כך. דתנינן, עשה הקב"ה n לזה הממונה תחתיו, ותלה ממנו כל שאר הצבאות, o כהאי צואר, שכל הגוף תלוי ממנו. ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה, u הקב"ה בונה p עולמו, ונותן שמו z בקרבו, להגיע לכל, ולהספיק לעולם מטובו של מקום.

מט) וכשאינן הצדיקים עוסקין בתורה, הקב"ה נוטל שמו מקרבו, ואזי העולם חסר, והוא אינו במעלות q היכולת. מנ"ל. דכתיב, n) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות. אם מרבים ומגדלים הצדיקים תורה כהאי מגדל, מיד צוארך בנוי לתלפיות. זהו שהוא צוארו של עולם, בנוי בבנין קדוש, שכל הפיות תלו ונלאו לדעת השגחתו, וזהו תלפיות, כד"א o) ותלה ארץ מצרים.

נ) ואז אלף המגן תלוי עליו, וכל שלטי הגבורים, אותן הנקראים אלף אלפין, וכל הנשאר תלויים עליו, וכל השליטין, וכל העולמות, מלאים מטובו של מקום.

חלופי גרסאות

מסורת הזהר

n) (שיר ד) לעיל אות מ צ"י. o) (בראשית מז). m) ג"א עינוי (קראקא). n) ג"א ליה (קראקא). o) ט ג"א בהאי (קראקא). p) ג"א הקב"ה נותן ובונה עצמו שמו בקרבו (קראקא). q) ג"א עצמו (חינצ'א). z) ג"א בברכו (חינצ'א). o) ג"א יכולת (קראקא). r) ג"א וזהו (קראקא).

והנה סולם מוצב ארצה

הסולם

מאמר

לוקח את שמו מקרבו, מתוך מטטרון, ואז העולם חסר, והוא, מטטרון, אינו במעלות היכולת, שיוכל למלא חסרונו. מאין לנו, כי כתוב, כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות. שפירושו, אם הצדיקים מרבים ומגדלים תורה, כמגדל הזה, מיד, צוארך בנוי לתלפיות. שפירושו, זה, שהוא צוארו של עולם, דהיינו מטטרון, כנ"ל. בנוי בבנין קדוש, משמו ית' המתלבש בו כנ"ל, עד שכל הפיות תלו, דהיינו שנלאו, לדעת השגחתו, וזהו תלפיות, שהוא אותיות תל פיות, שפירושו, שהפיות נלאו, כמש"א ותלה ארץ מצרים. הרי שתלה פירושו נלאה.

ג) ואז אלף המגן וגו': ואז אלף המגן תלוי עליו וכל שלטי הגבורים. שהם אותם המלאכים הנקראים אלף אלפין, דהיינו בסו"ה אלף אלפין ישמשוניה, וכל השאר, המלאכים, תלויים עליו, וכל השליטים, וכל העולמות, מלאים מטובו של המקום.

ושר הפנים, אמר להם, אשריכם צדיקים שבשבילכם אני נבנה בבנין קדוש של השם היקר, דהיינו שנמשכים לו אורות השם הקדוש, לענות, דהיינו להשפיע, לצבאותיו של מלך העליון. וראיתי את תורתך, שלמדתי, שהיתה מונחת שם תלי תלים, כמגדל גדול. ומשום זה שמחתי בחלקי, ועיני היו צוחקות.

מח) א"ר יצחק אל וכו': אר"י, אל תתמה על זה שהיה לרבי אבא, כי הכתוב מעיד כך, שלמדנו, עשה הקב"ה לזה הממונה תחתיו, שהוא מטטרון שר הפנים, ותלה ממנו כל שאר הצבאות, כמו צואר הזה שכל הגוף תלוי ממנו. ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה, הקב"ה בונה עולמו, ונותן שמו בקרבו, בתוך מטטרון, להגיע לכל, דהיינו שמטטרון ישפיע לכל, ושיספיק לעולם מטובו של המקום.

מט) וכשאינן הצדיקים עוסקין וכו': וכשאינן הצדיקים עוסקים בתורה, הקב"ה

(נא) א"ר יהודה, והיינו דכתיב ^ט ויחלום והנה סולם מוצב ארצה, כלומר, כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה, סולם מוצב ארצה, ואינו במעלה. זכו הצדיקים ועסקו בתורה, ראשו מגיע השמימה, אזי יש לו מעלה, וכל טוב לא יחסר, ומיד והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. מאי בו. אמר רבי יהודה, בשמו של מקום. כד"א * ^ט נגילה ונשמחה בו.

(נב) א"ר יצחק, בו, בההוא ממונה. ומפני מה. דכתיב אחריו, ^ט והנה ה' נצב עליו, על ההוא ממונה. מפני זה עולים ויורדים בשבילו. מפני שמו של מקום, שהוא נצב עליו. א"ר תנחום, למה נקרא שמו מלך שלם, מכל שאר הצבאות. שאין לך נושא שמו של מקום בקרבו כמו זה.

(נג) א"ר יעקב, רמזו ליעקב, והשיבו על מה שנתרעם לפני הקב"ה. כלומר, שאם בניו יזכו לעסוק בתורה ובמצות, יש מעלה לזה, ומעלה לבניו. לא זכו לעסוק בתורה ובמצות, אין מעלה לזה, ואין מעלה לבניו. הה"ד, ^ט והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. מלאכי אלהים, אלו בניו של יעקב, ובו עולים. לא זכו, יורדים. בו : ^ט בשבילו. בו : כשיש לו מעלה יש להם.

(נד) א"ר יצחק, כל שרי האומות, היו עולים או יורדים בשביל זה. כשיש לו מעלה, יורדים שרי האומות. כשיש לו ירידה, עולים. והכל תלוי בבניו של יעקב. א"ר יהודה בר שלום, אין טוב ואין רע בא לעולם, אלא בשביל בניו של יעקב.

מסורת הזוהר

חלופי גרסאות

(שם כח) לעיל אות מ צ"ט. ט (תהלים קיח) אמור קה צ"א. פ (בראשית כח) וירא לא צ"ג ז"ח כח ט"ד שליח. צ (שם) ויצא כו צ"ו.

ט ג"א בשביל (קראקא).

מאמר

הסולם

והנה סולם מוצב ארצה

למה נקרא שמו של מטטרון, מלך שלם, יותר מכל שאר הצבאות, הוא משוטט, שאין לך נושא שמו של המקום בקרבו, כמו זה. כמטטרון.

(נג) א"ר יעקב רמזו וכו' : אר"י, רמז אל יעקב, והשיב לו, על מה שנתרעם לפני הקב"ה. כלומר, שאם בניו יזכו ויעסקו בתורה ומצות, יש מעלה לזה, למטטרון, ומעלה לבניו. לא זכו לעסוק בתורה ומצות, אין מעלה לזה, ואין מעלה לבניו. ז"ש והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. מלאכי אלקים, אלו בניו של יעקב, ובו עולים, כשזכו. לא זכו, יורדים. בו, פירושו בשבילו, בשביל מטטרון, בו, כשיש לו מעלה, יש גם להם.

(נד) א"ר יצחק כל וכו' : אר"י, כל שרי האומות שלמעלה, היו עולים ויורדים בשביל זה, מטטרון, כשיש לו מעלה, יורדים שרי האומות

(נא) א"ר יהודה והיינו וכו' : אר"י, והיינו שכתוב, ויחלום והנה סולם מוצב ארצה. כלומר, כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה, הסולם, שהוא מטטרון, מוצב ארצה, שאינו במעלה. זכו הצדיקים ועסקו בתורה, ראשו מגיע השמימה, אזי יש לו מעלה, וכל טוב לא יחסר. ומיד והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. מהו בו. אר"י בשמו של המקום. כש"א נגילה ונשמחה בו.

(נב) א"ר יצחק, בו וכו' : אר"י, בו פירושו בממונה הזה, שהוא מטטרון, ומפני מה, מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. היינו כי כתוב אחריו, והנה ה' נצב עליו, שה' מתלבש ועומד על הממונה הזה, הנקרא סולם. מפני זה המלאכים עולים ויורדים בשבילו, מפני שמו של המקום שהוא נצב עליו. א"ר תנחום,

נה) הגמון אחד בא לרבי אבהו, ואמר, ת אית לאתכנפא כל עלמא עלייכו, כעל האי גובא, לאובדא א לכון מן עלמא, בשעתא חדא. ב אומה דא היא לא פלחה למארה, כתיב, (ד) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה. אי היא סטייא, כל עלמא ייבד, ג בגינה. א"ל, והא אתון ד עבדין לה דתסטי ולא תהך באורחא דכשרא. א"ל, ה חובתכון עבדין לאתערא לן. א"ר יהודה, שפיר קאמר ו ההוא הגמון.

(נו) ת"ר, (ו) והנה סולם מוצב ארצה, זהו בית עולמים. וראשו מגיע השמימה, כד"א (ז) מכון לשבתך פעלת ה'. איזהו ראשו. זהו ציון, ששם השכינה, והכרובים, וקדש הקדשים. א"ר אבא, סולם, זה סיני, שבו ניתנה תורה, ושם נגלו מרכבותיו של הקב"ה.

(נז) רבי בא בשם ר' יוחנן אמר, עוד ז אית לאסתכלא בהאי קרא ח כדבקדמיתא, (ח) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות, דהא תנינן, א"ר שמעון א"ר זירא, כל זמן שישראל ס היו עוסקים בתורה, בית המקדש היה קיים, הה"ד כמגדל דוד צוארך בנוי. אי מגדלים תורה, כהאי מגדל, צוארך בנוי. מהו צוארך. זה ביהמ"ק. הה"ד, (ט) ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך, מלמד שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

(נח) א"ר יצחק, מהו מגדל. אלא מה מגדל דוד, מגדל חזק. אף המתעסקים בתורה, צריכין חיזוק, ובנין חזק. ר' תנחום אמר, מגדל דוד, מה דוד היה מתגדל

מסודת תהור

חלופי גרסאות

ת ג"א אין (קראקא). א ג"א לנו (קראקא). ב ג"א דטמנא לאפלה למאריה דכתיב ועצר (קראקא). ג ג"א בגינה (קראקא). ד ג"א עובדין וליג לה (קראקא). ה ג"א חובתא (קראקא). ו ג"א ליג הווא (קראקא). ז ג"א ליג אית (קראקא). ח ג"א בקדמיתא (דמוסים הראשונים). ט ג"א ליג היו (קראקא).

(דברים יא) וישב סג צ"א. (ו) (בראשית כח) לעיל אות מ צ"ט. (ז) (שמות טו) הקסה"ז אות קח (ח) (שיר ד) לעיל אות מ צ"י. (א) (בראשית מה) ויגש כח אות פח.

מאמר

הסולם

והנה סולם מוצב ארצה

(נ) ת"ר וזנח פולם וגר: שני חכמים. והנה סולם מוצב ארצה. זהו בית עולמים. וראשו מגיע השמימה. הוא כש"א. מכון לשבתך פעלת ה', הרי עבית המקדש מגיע לשמים. איזהו ראשו. זהו ציון, ששם השכינה והכרובים וקדש הקדשים. א"ר אבא, סולם זה סיני. שבו נתנה התורה, ושם גלו מרכבותיו של הקב"ה. עני"כ נאמר ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו.

האומות, כשיש לו ידירה, הם עולים. והכל תלוי בבניו של יעקב. אם הם עוסקים בתורה או לא. כנ"ל. א"ר יהודה בר שלום, אין טוב ואין רע בא לעולם, אלא בשביל בניו של יעקב.

(נה) הגמון אחד בא וכו': שר אחד בא לר' אבהו. ואמר, יש לקבץ את כל העולם עליכם, כעל הארבה הזה, להאביד אתכם מן העולם, בשעה אחת. אומה זו, אם אינה עובדת רבונה, כתוב, ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה. אם היא תשטה, יאבד כל העולם בשבילה. אמר לו, והרי אתם עושים לה שתשטה ולא תלך בדרך הישר. א"ל חטאתיכם עושים לעורר אותנו להצר לכס. א"ר יהודה יפת אמר אותו השר.

(נז) רבי בא בשם וכו': רבי בא בשם ר' יוחנן אמר, עוד יש להסתכל בפסוק הזה כבתחילה (אי"צ פירוש).

(נח) א"ר יצחק מהו מגדל וכו': (אי"צ פירוש).

בתורה יותר מכל בני דורו, כך המתעסקים בתורה, צריכין להתגדל בתורה ושלא יתבטלו ממנה.

(נט) מה דוד, היה עוסק בתורה לילה ויומם, כך צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויומם, ובעוד שיתעסקו בה, ויתגדלו בה, כמגדל דוד הצואר בנוי בנין חזק וגדול.

(ס) ואם לאו, אלף המגן תלוי עליו, אלו אלף שנים שיהיו בגלות, והדבר תלוי אם יגאלו בו ואם לאו. זכו בתורה, יגאלו באלף שנים. לא זכו, כל שלטי הגבורים, א"ר תנחום, כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם, ולאחר כן יגאלו.

(סא) מכאן אמר רבי בא, והנה סולם מוצב ארצה, זהו בית עולמים, הנצב בבנינו, בשביל אותן העוסקין בתורה בארץ. וראשו מגיע השמימה, שהמקדש הוא במעלה גדולה, על כל העולם. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, אלו כהני משמורת.

(סב) ר' אליעזר אומר, על שהוא מכוון כנגד ירושלים, של מעלה. ואותם השומרים ירושלים של * מעלה, הם שומרים ירושלים של מטה. משמע, עולים ויורדים.

(סג) מה מעלה יותר יש בו. א"ר אליעזר, זהו דכתיב והנה ה' נצב עליו. כמד"א א אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. והיינו דכתיב, והנה ה' נצב עליו, להיות שומר על אותן השומרים.

(סד) מהו עליו. א"ר אלעזר, לשמירה. כד"א, ועיניך שים עליו. כך ד והיו עיני ולבי שם כל הימים. ולעתיד לבא, עתיד הקב"ה לחזור לירושלים, ולהיות חומה לשומרה. כד"א, ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה.

מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה

(סה) הארץ אשר אתה שוכב עליה. א"ר יצחק, מלמד שקפל לו ארץ

חלופי גרסאות

מסורת הזוהר

ב (תהלים קכז) ב"א רלו צ"ג ג (ירמיה לט).
 ד (מ"א ט) ה (זכריה ב) ב"א רלג צח תק"ח קז
 ט"ב ש"ג ו (בראשית כח) לעיל אות נב צ"פ.
 י ג"א ל"ג בו (דפוסים הראשונים). כ ג"א מוסיף מאי כל שלטי הגבורים אר"ת (קראקא). ל ג"א שהוא מקדש של מעלה (קראקא). מ ג"א שרת (דפוסים הראשונים). נ בדפוס קראקא חסר מן של מעלה עד של מטה. ס ג"א שכפל (דפוסים הראשונים).

מאמר	הסולם	חלופי גרסאות
(נט) מה דוד היה עוסק וכו': (א"צ פירוש).	(סג) מה מעלה יותר וכו': (א"צ פירוש).	והנה סולם מוצב ארצה
(ס) ואם לאו אלף וגו': (אין צריך פירוש).	(סד) מהו עליו. א"ר וכו': (א"צ פירוש).	
(סא) מכאן א"ר בא וכו': (אין צריך פירוש).	מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה	
(סב) ר' אליעזר אומר וכו': (א"צ פירוש).	(סה) הארץ אשר אתה וגו': (א"צ פירוש).	

ישראל. א"ר יהודה, בהמ"ק ממש היה. ועליו נתבשר. ועליו היה שוכב. משמע דכתיב, ז) וישכב במקום ההוא.

טו) א"ר יהודה. מן הג' אבות לא נתבשר אחד מהם על בית המקדש, אלא יעקב, שהוא שלישי מן האבות. וכנגד אלו ׁ השלשה : ישי. דוד. שלמה. שלמה שהוא הג' בנאו.

טז) א"ר יהודה יעקב שהוא הג', ׁ נתבשר על שלמה, שהוא הג'. שיבנהו. זה אוהב נשים, וזה אוהב נשים. זה עומד בתומו, וזה לא עומד בתומו. דכתיב, ׁ) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו.

סח) ר' יוסי פתח, יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. ט) יפה נוף, זהו ירושלים. ׁ שהוא מתוק לנפש ומרפא לעצם. כמד"א ׁ) גופת תטופנה שפתותיך.

סט) א"ר יהודה, ארץ מצרים כל יופי שבה נוף ותחפנחס היו. נוף היה המשובח מכלם, שהיתה בשלש מאות ותשעים וחמש תכשיטין של יופי. וציון גדלה ביופי והדר על נוף. דא"ר יהודה, למה נקרא שמה ציון, מה הציון עומד ׁ לנס להסתכל בו כו'.

ע) והיתה גדולה ביופי מנוף, הה"ד, ׁ יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון, שכל מי שהיה רואה אותה, היה שמח. דתניא, א"ר יוסי א"ר חייא, מעולם לא נכנס אדם בירושלים, והיה עצב. לקיים מה שנאמר, משוש כל הארץ.

עא) א"ר יצחק, כיון ששכב יעקב עליה, נתישב דעתו, ׁ ונגלתה עליו השכינה, ודברה עמו מה שלא היה קודם לכן. דא"ר יצחק, עד שעמד יעקב באותו מקום, לא נגלתה עליו השכינה.

עב) כיון שראה יעקב כך, ידע שהמקום גרם לו, והקיץ משנתו, ונתירא שמא דבר אחר היה, וישכב כבתחלה. א"ל קב"ה, יעקב לא כך הוא, אני ה'

חלופי גרסאות

מסורת הזוהר

ז) (שם) ויצא א צ"ד. ח) (מ"א יא). ט) (תהלים מח) שמות צג צ"מ ויקרא כא אות ס ואתחנן סח צ"מ ז"ל סט ט"ד ע ט"א ת"ק"ח קט ט"ד שמ"א. ׁ) (שיר ד) ז"ח מה ט"ג ש"ט. כ) (תהלים מח) לעיל אות סח צ"ט.

ע ג"א מוסיף השלישי בנאו (דפוסים הראשונים). ׁ ג"א בנה ול"ג נתבשר על שלמה שהוא הג' שיבנהו (דפוסים ראשונים). ׁ ג"א שהיה (ח"נצ"א). ׁ ג"א עומד להסתכל בו לנס והיתה (קראקא). ׁ ג"א ועלתה (קראקא).

מאמר	הסולם	הארץ אשר אתה שוכב עליה
טו) א"ר יהודה מן וכו' : (א"צ פירוש).	ע) והיתה גדולה ביופי וכו' : (א"צ פירוש).	הארץ אשר אתה שוכב עליה
טז) א"ר יהודה יעקב וכו' : (א"צ פירוש).	עא) א"ר יצחק כיון ששכב וכו' : (א"צ פירוש).	הארץ אשר אתה שוכב עליה
סח) ר' יוסי פתח וכו' : (אין צריך פירוש).	עב) כיון שראה יעקב וכו' : (א"צ פירוש).	הארץ אשר אתה שוכב עליה
סט) א"ר יהודה ארץ וכו' : (א"צ פירוש).		הארץ אשר אתה שוכב עליה

אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. ועוד הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. ולא ^ט אתגלה לאומה אחרת, ^ת בגילוי השכינה על הארץ.

(עג) א"ר יוסי, מהו אשר אתה שוכב עליה. אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך, כך זרעך הנבואה תהיה מצויה עמהם, ולא עם אומה אחרת.

(עד) ר' יעקב פתח, ^ז יוחן רשע בל למד צדק. תניא, א"ר יעקב, ווי שהרשע יוחן בעוה"ז, זה זרעו של עשו הרשע. ומפני מה יש להם חן ורחמים. מפני ^ח שזרעו של יעקב לא למד צדק. בארץ נכוחות יעול, זו ירושלים, שהיא ארץ נכוחות.

(עה) מהו יעול א"ר יעקב, אורא דארעא דישראל מחכים. ומרמז נבואה. וזרעו של עשו ^ב יעול האויר והנבואה. מפני מה. מפני שזרעו של יעקב לא ^ג ראה גאות ה', ואינם עוסקים בתורה, ^ד וע"כ יוחן רשע ויעול טוב הארץ והנבואה. ר"י בר' יהושע אמר, יוחן רשע אלו אוה"ע שיש להם ממשלה בעוה"ז, מפני שלא למד ישראל צדק.

מסורת הזהר

(ז) (ישעיה כו) תרומה לו צ"כ.

ט ג"א אגלה (דפוסים הראשונים). ת ג"א וגלוי (דפוסים ראשונים). א ג"א זרעו של יעקב שלא (קראקא). ב ג"א יעול (קראקא). ג ג"א יראה (קראקא). ד ג"א ל"ג מן וע"כ עד סוף האות.

(עג) א"ר יוסי מחו וכו': (אין צריך פירוש).

(עד) ר' יעקב פתח יוחן וגו': (א"צ פירוש).

(עה) מחו יעול א"ר וכו': (אין צריך פירוש).

פליק פרשת ויצא

(דפו"י דף כ"ח טור ד')